

היום נלמד בעזרת ה':

כתובות דף עט

(בעמ' הקודם)

ההיא אתתא: אשה אלמנה שעמדה להינשא רצתה 'להבריא' את בעלה מנכסיה (= שלא יהיו לו זכויות בכנסי מלוג שלה), ולכן נתנה אותם במתנה לבתה שהיתה לה מבעלה הקודם, והודיעה לעדים שאין זו מתנה באמת אלא עושה כן רק כדי להבריא את בעלה מהנכסים, ואם תתאלמן או תתגרש הרי שהבת תחזיר לה את הנכסים. לאחר מכן נישאת והתגרשה, וכעת היא רוצה שבתה תחזיר לה את הנכסים.

באה האשה לפני רב נחמן, הבת הוציאה שטר מתנה לראיה שקיבלה את הנכסים במתנה, וקרע רב נחמן את שטר המתנה, כלומר שהסכים לטענתה של האשה שלא נתנה את נכסיה לבתה במתנה אלא רק כדי להבריא את בעלה מנכסיה.

הלך רב ענן לפני מר עוקבא ואמר לו - תראה את נחמן שאינו בקי בדינים איך הוא קורע שטרות של אנשים.

אמר לו מר עוקבא - תספר לי איך היה המעשה. ענה לו רב ענן - כך וכך היה המעשה.

אמר לו מר עוקבא - לפי דבריך מדובר ב'שטר מברחת' (= שטר שנועד רק כדי להבריא את בעלה מהנכסים ולא כדי לתת אותם במתנה לבתה), כך אמר רבי חנילאי בר אידי בשמו של שמואל - קיבלתי רשות מראש הגולה לדון (= שנותן רשות לדון רק לבקי בדינים), ואם יבוא 'שטר מברחת' לידי אני אקרע אותו, לפי שהנותן לא נתן את הנכסים במתנה למחזיק השטר אלא כתב את השטר כדי להבריא, וא"כ רב נחמן עשה כדיון שקרע את השטר.

אמר רבא לרב נחמן: שמואל אמר שיקרע את השטר לפי שאדם לא עוזב את נכסיו ונותן אותם לאדם זר, ולכן בהכרח שכתב את השטר רק כדי להבריא, אבל במקרה הזה הרי היא נתנה את נכסיה לבתה, והיא נתנה לה אותם במתנה גמורה.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

ענה לו רב נחמן - אפילו הכי: למרות שהיא נתנה אותם לבתה, אבל אדם מעדיף את עצמו על בתו ולא הייתה לה כוונה לתת לה את הנכסים.

מיתבי... שטר פסים: שטר פיוסים, כלומר שמפייסת (= משכנעת) את מקבל השטר לקבל את המתנה הזאת רק כדי להבריא את בעלה מהנכסים ולא שיזכה בהם באמת.

רצה מצחק בה וכו': מקבל המתנה ע"י 'שטר פסים' יכול לזכות בנכסים לעולם, אלא אם היא תכתוב לו בשטר 'הנכסים נתונים לך במתנה מהיום ולכשארצה', כלומר שתכתוב שהשטר על תנאי שרק אם היא תרצה שהוא יזכה בנכסים שכתבה לו הרי שהוא זוכה בהם מהיום, וממילא הוא לא יוכל לזכות בנכסים עם היא לא תרצה, וע"י שטר זה היא מבריחה את הנכסים מבעלה, לפי שאם בעלה ירצה לקחת את הנכסים היא תאמר לו שהיא רוצה לתת אותם למקבל השטר (ולמקבל השטר תאמר שאינה רוצה).

כעת הגמ' מבארת את הקושיא:

טעמא דכתבה ליה הכי: מדברי חכמים עולה שרק בגלל שכתבה תנאי בשטר לכן מקבל השטר לא זכה בנכסים, אבל אם לא כתבה לו הרי שהוא זכה בהם ואנו לא אומרים שאדם לא עוזב את נכסיו ונותן אותם לאדם זר, וא"כ קשה על שמואל שאמר שיקרע את ה'שטר מברחת' לפי שאדם לא עוזב את נכסיו ונותן אותם לאדם זר.

רבי זירא מתרץ: שמואל אמר את דבריו במקרה שהאשה כתבה לו את כל נכסיה, ואז אנו אומרים שלא יתכן שאדם יתן את כל נכסיו לאדם זר ולכן השטר בטל, אבל דברי חכמים נאמרו במקרה שכתבה רק מקצת מנכסיה, ולכן יתכן שבאמת נתנה לו אותם במתנה.

קושיא: ואי לא קננה לוקח ניקנינהו בעל: במקרה שהיא כתבה את כל נכסיה שהשטר בטל ומקבל השטר לא זכה בהם, א"כ מדוע לא יזכה בהם הבעל כמו כל נכסי מלוג, והרי השטר בטל.

אביי מתרץ: חכמים עשו את הנכסים ה'מוברחים' כנכסים שאינם ידועים לבעל וכרבי שמעון הסובר שהבעל לא זכה בהם, כיון שהוא נשא אותה על מנת שהנכסים האלה אינם שלה, שהוא היה סבור שהיא נתנה אותם למקבל השטר במתנה גמורה.

משנה: כפי שלמדנו, אשה שהכניסה לבעלה נכסי מלוג (שלא שמין אותם בכתובה) הקרן שלה דהיינו הקרקע, והפירות של הבעל, ואם היא תתגרש היא תקבל את הקרקע בחזרה. המשנה מפרטת סוגים שונים של נכסי מלוג.

נפלו לה כספים: כגון שקיבלה ירושה או מתנה לאחר הנישואין, לוקחים אותם ועושים מהם קרן שתניב רווחים, דהיינו קונים בהם קרקע שתישאר שלה והבעל יאכל את הפירות.

פירות המחוברים בקרקע: אם נפלה לה קרקע עם פירות מחוברים לקרקע, נחלקו הדעות איך מתייחסים לפירות הללו. לדעת רבי מאיר מכיון שהפירות הללו לא גדלו ברשות הבעל הם נחשבים ל'קרקע' ולכן הם שייכים לאישה, אלא שצריך לעשות מהם קרקע שתניב פירות. ולכן הבעל צריך לשום את הקרקע כמה היא שווה יותר בגלל הפירות המחוברים שבה, ואת הכסף הזה הוא יקח ויקנה בו קרקע נוספת שתהיה לאישה, והפירות יהיו שלו.

לדעת חכמים הפירות הללו נחשבים ל'פירות' מכיון שהם נמצאים על קרקע שהיא הקרן שלה, ורק פירות תלושים שאין בהם קרקע קונים בהם קרקע שתניב פירות כנ"ל.

לדעת רבי שמעון הפירות נחשבים לפירות כדעת רבנן. אלא שלדעתו כאשר היא מתגרשת היא לוקחת את הקרקע עם הפירות המחוברים לה (ועל זה חכמים חולקים כפי שיתבאר בגמרא). נמצא שפירות מחוברים שבכניסתם הבעל מרויח אותם, ביציאתם (בגירושין) הוא מפסיד אותם. ואילו פירות תלושין שבכניסתם הוא מפסיד אותם (כי הם נחשבים קרקע), ביציאתם הוא מרויח אותם שהרי כל מה שהוא הספיק לתלוש עד הגירושין הרי זה שלו.

גמרא: למדנו במשנה: נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע שתניב רווחים.

פשיטא, ארעא ובתי - ארעא: אם לבעל והאישה יש יבוח מה לקנות בכסף, אחד מהם מעדיף לקנות קרקע והשני מעדיף לקנות בתים – קונים קרקע. כי גם הקרן שלה עדיפה שאינה נרקבת כמו בתים, וגם הפירות שלה עדיפים כי יש בה יותר רווחים מאשר השכרת בתים.

בתי ודקלי: בתים או עצי דקל – קונים בתים, כי הדקלים עשויים להתייבש. דיקלי ואילני: דקלים או שאר אילנות – דקלים (כי הם מתקיימים זמן רב יותר). אילני וגופני: אילנות או גפנים – אילנות (כנ"ל).

אבא זרדתא ופירא דכוורי: אם נפלו לאישה בירושה יער העומד לחטיבת עצים או בריכת דגים – יש אומרים שהעצים והדגים נחשבים לפירות והקרקע עצמה לקרן. ויש אומרים שהם נחשבים לקרן עצמה, משום שהעצים והדגים נגמרים לבסוף, ומכיון שהם אינם עושים פירות צריך למכור אותם ולקנות בהם קרקע שתניב פירות.

כי הכלל הוא דבר ש'גזעו מחליף' כלומר שאם חותכים אותו הוא חוזר וצומח הוא נחשב ל'פרי', אבל אם כשלוקחים אותו לא יוולד שוב הדבר מחדש הוא נחשב ל'קרן'.

הגונב ולד בהמת מלוג: נפלה לאישה בהמה בירושה והבהמה ילדה ולד, ובא אדם וגנב אותו – הגנב צריך לשלם את ה'תשלומי כפל' לאישה ולא לבעל. טעם הדבר כי הולד של הבהמה נחשב 'קרן' ולא 'פירות', משום שאנו חוששים שמא תמות האם ולא תוליד עוד (וממילא הולד נחשב לקרן שאינה מניבה רווחים, וצריך למוכרו ולקנות בו קרן שתניב רווחים).

הגמרא מקשה על דברים אלו שאינם מתאימים לאף אחד מהתנאים שבברייתא דלהלן

דתינא: לדעת רבנן ולד של 'בהמת מלוג' שייך לבעל ואילו ולד של 'שפחת מלוג' לאישה, ולדעת חנניה שניהם שייכים לבעל. נמצא שלכולי עלמא ולד בהמת מלוג לבעל, ומדוע אמר רבי זירא שהגנב ישלם את הכפל לאישה?

הגמרא מתרצת: אמת שולד בהמה נחשב לפירות, אבל רק את הפירות עצמם תקנו חכמים לבעל ולא את ה'פירי פירות' כגון תשלומי כפל הנחשבים לפירות של הולדות.

בשלמא לחנניה: מובנית שיטתו שלא חוששים שתמות האם, ולכן בין בבהמה ובין בשפחה הולד נחשב לפירות. אבל לפי רבנן מה החילוק בין בהמה לשפחה?

לעולם חייש למיתה: הגמרא מתרצת שרבנן חוששים למיתה. אבל בהמה גם לאחר שתמות ישאר העור שלה, אם כן תישאר כאן 'קרן' כלשהי וממילא הולד שלה נחשב לפירות. אבל שפחה שאם תמות לא ישאר ממנה קרן ממילא הולד שלה עצמו נחשב לקרן.

מודה חנניה שאם נתגרשה: אפילו שהוא סובר שהבעל זוכה בולדות השפחה, הוא מודה שאם האישה התגרשה (והבעל לא מכר את הולדות) היא יכולה לקחת אותם ולשלם את שוויים לבעל, משום 'שבח בית אביה' כלומר כבוד בית אביה שהולדות של השפחה ישארו אצלה.

הכניסה לו עז לחלבה וכו': בכל אלו הבעל מקבל את החלב והגיזה והביצים וכו' משום שהם נחשבים לפירות שמתחדשים כל הזמן, שהרי גם לאחר שימותו ויפסיקו להפיק פירות תישאר קרן: עז ורחל – העור שלהן, תרנגולת – הנוצות שלה, הדקל כשיתייבש – ישאר העץ עצמו.

עיילא ליה גלימא: אם הכניסה לו 'גלימה' הבעל מתכסה בה וזה השימוש ב'פירות', עד שתתבלה הגלימה ואז ישאר הבד השחוק כ'קרן'.

דעתו של רב נחמן שאפילו קרן מועטת ביותר נחשבת לקרן, מתאימה אם דעת חכמים שבברייתא דלהלן:

המלח והחול הרי זה פירות: אם נפלה ירושה לאישה: חריצים בים ששם נכנסים המים ומתייבשים בשמש ונעשים מלח, או אם קיבלה בירושה מקום שממנו לוקחים חול לבנייה – המלח והחול נחשבים לפירות ולא לקרן עצמה, משום שהפירות הללו לא כלים לעולם ואין חשש שלבסוף תישאר האישה בלי כלום.

אבל חפירה של גופרית או חפירה של 'צריף' (חומר לצביעת בגדים) החומרים הללו כלים לבסוף, ולכן לדעת רבי מאיר הם נחשבים לקרן וצריך למכור אותם ולקנות בהם קרן שתניב פירות אבל לדעת חכמים הם נחשבים לפירות משום שהמקום של הקרקע עצמה נחשב לקרן שתישאר בסוף. (מה שאין כן כסף מזומן או פירות שהם כלים לגמרי בלא להשאיר כלום, שהם נחשבים ל'קרן' גם לדעת חכמים).

למדנו במשנה את דעת רבי שמעון. הגמרא מקשה שדעתו דומה לדעת תנא קמא?

מחוברים בשעת יציאה איכא ביניהו: פירות המחוברים לקרקע בזמן שהאישה מתגרשת. לדעת תנא קמא הם של הבעל כי מה שגדל ברשותו הוא שלו, ועל זה חולק רבי שמעון וסובר שהפירות שלה משום שהם מחוברים לקרקע והקרקע הרי חוזרת עבשיו אליה.

משנה: אם נפלו לאשה נכסי מלוג שלא עושים הרבה פירות, כגון עבדים ושפחות זקנים שלא עובדים הרבה, או זיתים וגפנים זקנים שלא מוציאים הרבה פירות, נחלקו התנאים האם הבעל יכול למכור אותם (= כי הוא מעוניין לקנות בדמיהם נכסים שעושים הרבה פירות), או שהאשה יכולה לעכב בעדו מפני שהנכסים האלה הם שבח בית אביה (= הם לה ולבית אביה לשם ולתפארת).

גמרא: אמר רב כהנא: המחלוקת לגבי זיתים וגפנים זקנים היא רק בשדה שלה, כלומר כשנפלה לה קרקע עם האילנות הזקנים, שכשהאילנות יתייבשו תישאר לה הקרקע, אבל אם נפלו לה רק האילנות הזקנים ללא הקרקע (= כגון שאביה קנה עצי זית ללא קרקע, דהיינו שקנה אותם על מנת שישארו בקרקע של המוכר והוא יאכל את הפירות עד שיתייבשו, ולאחר שיתייבשו הקרקע נשארת למוכר), לדעת כולם הבעל יכול למכור אותם ואין האשה יכולה לעכב, לפי שאין כאן את 'שבח בית אביה' שהרי גם הקרן מתכלה, שלאחר שיתייבשו לא ישאר לה כלום. (לדעת רש"י במקרה זה גם הבעל לא יכול לעכב את המכירה אם אשתו חצה בכך).

נמצא שבמקום ש'כליא קרנא' (= הקרן מתכלה) כולם מודים שהבעל יכול למכור.

רב יוסף מקשה: והרי ברישא שנפלו לה עבדים ושפחות נחלקו התנאים האם הבעל יכול למכור או לא, למרות שכשימותו הקרן מתכלה, לפי שכל זמן שהם קיימים יש לה בזה שבח בית אביה, הרי שנחלקו אף במקום ש'כליא קרנא'.

תירוץ: אלא כך אמר רב כהנא - המחלוקת היא רק בשדה שאינה שלה, כלומר שנפלו לה רק האילנות הזקנים ללא הקרקע, ובזה נחלקו האם אין כאן 'שבח בית אביה' מפני שלאחר שהם יתייבשו גם הקרן תתכלה, או שיש כאן 'שבח בית אביה' כל זמן שהם קיימים, אבל אם נפלה קרקע עם האילנות לדעת כולם יכולה לעכב את בעלה שלא ימכור, מפני שאף לאחר שיתייבשו האילנות לא תתכלה הקרן שהרי תישאר לה הקרקע, ויש בזה 'שבח בית אביה'.

משנה: בעל שהוציא הוצאות על נכסי אשתו כגון שהשביח את הקרקעות שלה, ואח"כ בא לגרשה ותובע ממנה שתחזיר לו את מה שהוציא, בין אם הוציא הרבה הוצאות על השדה ואכל רק מעט פירות, או להיפך, אינה צריכה לשלם לו על כך, לפי שהוא השקיע בנכסים שלה על דעת שיאכל מה שיצא מהם בין אם יצא הרבה או מעט.

אבל אם הוציא הוצאות ולא אכל כלום, עליו להישבע כמה הוציא ויטול את הוצאותיו בחזרה, לפי שהוא לא השקיע בנכסים שלה על דעת לא לאכול כלום.